

LUND UNIVERSITY

ESS är ett hot mot Lund och mot Sveriges forskning

Söderbergh Widding, Astrid; Karlhede, Anders

2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Söderbergh Widding, A., & Karlhede, A. (2014). ESS är ett hot mot Lund och mot Sveriges forskning. Sydsvenska Dagbladet.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

SOS
27/3
2014

Skiss över hur forskningsanläggningen ESS kan komma att se ut. ESS är ett oerhört dyrt och riskfyllt prestigeprojekt som riskerar ta pengar från mer angelägen forskning, skriver Astrid Söderbergh Widding och Anders Karlhede.

GRAFIK: HENNING LANSÉN/ARCHITECTS

”ESS är ett hot mot Lund och mot Sveriges forskning.”

■ **Finansieringen av ESS och dess nytta för forskningen är högst osäker. Dessutom har uppgörelser av motköpskaraktär genomförts. Att besluta om forskningsprojekt på detta sätt är oansvarigt.**

Det skriver Astrid Söderbergh Widding, rektor för Stockholms universitet, och Anders Karlhede, vice rektor för naturvetenskap på Stockholms universitet.

Regeringen driver på för att börja bygga forskningsanläggningen Europeiska spallationskällan, ESS, i Lund. Nyligen blev det klart med Spaniens och Storbritanniens medverkan. Vad regeringen talar tygt om är att både finansieringen, cirka 20 miljarder kronor för bygget och cirka 1,5 miljarder per år för driften, och nyttan för forskningen är högst osäker. Trots det planeras byggstart till sommaren. Det medför betydande risker – för Lund och för Sveriges forskning.

Forskning måste kosta, om det är vi överens med regeringen. När det gäller ESS är det högst osäkert om nyttan för forskningen motsvarar kostnaden och riskerna. ESS är snarare ett oerhört dyrt och riskfyllt prestigeprojekt som riskerar ta pengar från mer angelägen forskning.

ESS innebär att:

- Skattemedel investeras lättvindigt i en verksamhet där finansieringen är osäker och forskningsnyttan kan ifrågasättas.
- Uppgörelser av motköpskaraktär, där Sverige förbinder sig att stödja andra länders forskningsprojekt mot ett stöd i ESS, har genomförts. Att avsluta om forskningsprojekt på detta sätt är oansvarigt.

- Ett gigantiskt projekt planeras utan att vara förankrat. Forskare och anställda inom universitet och högskolor, de som vet mest om var forskningsmedel gör mest nytta, tillfrågas inte från politiskt håll eller får inte hör.

Tytnaden när det gäller ESS är ett problem. Vi som forskar och verkar inom universitet och högskolor måste ta vårt ansvar och tala högt om var och när investeringar och satsningar gör mest nytta, och när de inte gör det. Det har varit förvånansvärt lite diskussion både bland forskare och i medierna om de ekonomiska riskerna med den jätteinvestering som ESS utgör. Lika tygt har det varit om orsakerna till att projektet hamnat i Sverige – att skålen är politiska snarare än vetenskapliga. Ointresset på riksnivå är påtagligt. Även om risken är störst för Lunds universitet gör projektets storlek att ett misslyckande påverkar all forskning i Sverige.

Svenska politiker tycker att det är viktigt att en stor europeisk forskningsanläggning som ESS placeras i Sverige och har lobbat hårt och framgångsrikt för det. Men Sverige ”vann” i en svag europeisk konkurrens; ingen av de starkaste forskningsnationerna deltog i slutskedet, och motståndarländerna Ungern och Spanien drog sig ur.

Det finns stora ekonomiska risker för ett litet land att göra en så omfattande satsning inom ett udda område. Sverige ska stå för 35 procent av konstruktionskostnaderna och 10 procent av driftskostnaderna. Danmark, Norge, Spanien och Storbritannien har förbundit sig att stå för sammanlagt 30 procent av konstruktionskostnaderna. Regeringen förhandlar nu med andra länder för att säkerställa den resterande finansieringen. Risken finns att ESS tränger ut viktigare forskning och på sikt får en negativ inverkan på svensk forskning som helhet och på Lunds universitet i synnerhet. Risken blir överhängande om regeringen beslutar om byggstart för ESS utan att ha säkerställt bindande avtal när det gäller internationell finansiering för 65 procent av anläggningskostnaden och 90 procent av driftskostnaderna.

I förhandlingarna kring ESS har

Sverige vänt kappan efter vinden. Forskare, berörda myndigheter och fackdepartement beslutade först, efter noggrann prövning, att lämna ett etablerat europeiskt forsknings-samarbete, bärkraftprogrammet. Efter franska påtryckningar i samband med ESS valde Sverige att åter träda in i programmet. Om detta har Riksdagen i programmet. Den här tyrevisionen rapporterat. Den här typen av motköp, vanliga inom handeln med vapen, har ett högt pris. De leder till irrationella beslut. Resultatet blir att skattepengar inte används på bästa sätt. Låt motköpsaffärerna stanna inom vapenhandeln.

För att ESS ska ge de positiva effekter på forskningen i Sverige, och för Skåne, som regeringen och regionen eftersträvar krävs:

- Bindande avtal om internationell finansiering av återstående kostnader för konstruktion och drift.
- En realistisk plan för den svenska finansieringen.
- Klargörande av vilka löften av motköpskaraktär som gjorts i utbyte mot internationella bidrag till ESS.

- Att forskarsamhället i en remissrunda tillfrågas om projektet.
- Först med dessa underlag kan politikerna fatta ett rationellt beslut om byggandet av ESS.

Regeringen vill ge sken av att avtalen med Spanien och Storbritannien innebär att den internationella finansieringen är på väg att säkras. Men i finansieringen måste också ingå drift och vad Sverige förbinder sig att göra måste granskas. Annars riskerar ESS bli forskningsvärldens gökunge som knuffar ut mer motiverad forskning.

Ett misslyckande med ESS skulle bli mycket kännbart – inte bara för Lunds universitet och för Skåne, utan för hela Sverige som forskningsnation.

**Astrid Söderbergh Widding
Anders Karlhede**

Mer debatt.

Fler debattartiklar finns på Sydsvenskan.se/opinion/aktuella-fragor.